

Обставини справи

Справа стосувалася скарги заявника – сирійця за національністю – щодо того, що засудження його за обвинуваченням у незаконному ввозі мігрантів було несправедливим.

28 січня 2017 року заявника було обвинувачено у змові з іншими з метою незаконного перетину кордону мігрантами. Двоє офіцерів поліції, які здійснювали спостереження за заявником в місті Братиславі, бачили його з двома підозрюваними, які сіли в таксі, що прямувало до кордону Словаччини з Австрією. Офіцери поліції перехопили автомобіль та затримали мігрантів.

Було допитано заявника та мігрантів. Заявник указав, що вважав їх знайомими свого батька і лише забезпечив їх житлом та транспортом. Проте мігранти повідомили, що заявник організував їх переміщення до Німеччини в межах раніше обумовленої та оплаченої угоди.

Заявник, якому не надавалася допомога захисника на цій стадії провадження, не був присутнім під час допитів мігрантів. Так само його інтереси при цьому також ніхто не представляв.

Заявника було визнано винним за пред'явленим обвинуваченням 11 травня 2017 року та призначено покарання у вигляді п'яти років позбавлення волі.

Заявник оскаржив вирок до Братиславського регіонального суду, стверджуючи про порушення його права на захист, зокрема з огляду на його засудження, переважно на основі показань свідків – двох мігрантів, які не були допитані судом. Заявник також надав до апеляційного суду адреси місць проживання цих мігрантів в Румунії та Данії і копії їхніх документів про особу як біженців у цих країнах.

Регіональний суд відхилив скаргу заявника в серпні 2017 року. Суд, визнавши, що надані двома мігрантами показання під час досудового розслідування були вирішальними, ухвалив, що їх допуск під час провадження в суді першої інстанції був виправданим за національним законодавством, оскільки мігранти були визнані як «недоступні» (тим часом були вислані зі Словаччини). Крім того, заявник був обізнаний про допит свідків під час досудового розслідування, проте він сам обрав не бути присутнім під час цього. З урахуванням цих обставин апеляційний суд визнав провадження змагальним.

Верховний суд у березні 2018 року погодився з висновками судів попередніх інстанцій.

Посилаючись на пункт 1 та підпункти (с) та (d) пункту 3 статті 6 Конвенції, заявник скаржився, що йому не було надано правової допомоги на початкових етапах провадження і що його було засуджено на основі досудових показань двох свідків, яких він не міг допитати під час судового розгляду.

Оцінка Суду

ЄСПЛ послався на застосовні принципи, коли свідок не був присутнім під час судового розгляду, які він виокремив у 2015 році в рішенні Великої палати ЄСПЛ у справі Schatschaschwili v. Germany. Зокрема, ЄСПЛ мав з'ясувати таке:

- чи була достатня підстава для неявки свідків до суду;
- чи були показання відсутніх свідків «єдиними чи вирішальними»;
- чи були достатніми «урівноважувальні фактори», які дозволяли провести належну та справедливую оцінку достовірності цих показань.

Стосовно першого принципу ЄСПЛ дійшов висновку про відсутність достатньої підстави для прийняття досудових показань свідків-мігрантів замість їх особистої присутності на суді й безпосереднього допиту. Незважаючи на те, що органи влади володіли адресами місця проживання свідків та їхніми документами, які посвідчували особу, вони не вживали жодних заходів, аби дозволити заявнику допитати свідків обвинувачення в суді. Відповідно до Конвенції про взаємодопомогу в кримінальних справах між державами-членами Європейського Союзу був конкретний спосіб забезпечення їх присутності за допомогою дистанційних засобів.

Що стосується другого принципу, то надані свідками-мігрантами показання розглядалися апеляційними судами як «ключові», принаймні як такі, що мали значну вагу, здатні перешкодити захисту.

Зрештою, щодо третього принципу національні суди дійшли висновку, що, як і стверджував Уряд, право на змагальний судовий розгляд було дотримано, адже заявника було поінформовано про досудовий допит мігрантів, проте він сам вирішив не бути присутнім при цьому. Як наслідок, було вирішено, що заявник відмовився від своїх прав.

Проте ЄСПЛ дійшов висновку, що вибір заявника жодним чином не може бути прийнятий як той, під яким розуміється повна відмова від свого права допитувати свідків обвинувачення. Будь-які інструкції стосовно допиту мігрантів були просто надані заявнику на перших сторінках попередньо надрукованих бланків, на яких були записані його досудові показання. Крім того, заявнику не було надано жодних індивідуалізованих консультацій щодо наслідків нереалізації ним своїх прав.

Така бездіяльність органів влади була посилена фактами того, що їм мало би бути зрозуміло, що мігранти, найімовірніше, не будуть присутні під час судового розгляду щодо заявника, і що заявник під час свого першого допиту вказав на наявність труднощів у розумінні правових питань.

Із цієї підстави, навіть якби вибір заявника становив відмову від своїх прав, він не був супроводжений мінімальними гарантіями.

ЄСПЛ дійшов висновку, що заявника було позбавлено можливості допиту свідків, показання яких мали значну вагу в його засудженні за відсутності достатнього виправдання чи урівноважувальних факторів. Відповідно, провадження стосовно заявника було загалом несправедливим, у порушення пункту 1 та підпункту (d) пункту 3 статті 6 Конвенції.

З огляду на цей висновок ЄСПЛ не визнав необхідним окремо розглядати по суті скаргу заявника, подану за підпунктом (с) пункту 3 статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 та підпункту (d) пункту 3 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 10 лютого 2022 року й набуло статусу остаточного 10 травня 2022 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.